

دوز

که علاوه بر بار فرهنگی، از جذابیت و تنوع بالایی نیز برخوردارند، نه تنها می‌توان تاریخ و گذشته این مرز و بوم را به شکلی پویا و عمیق به نسل‌های آینده منتقل کرد، بلکه می‌شود از آن به عنوان بهانه‌ای برای گریز از عواقب اعتیاد به فناوری و معنا و مفهوم‌بخشی دوباره به زندگی بهره گرفت. به خصوص در بسیاری از این نمونه بازی‌ها، قانون‌های ساده و اولیه‌ای از شکل بهینه اداره زندگی و هدایت آن آموزش داده و تمرین می‌شود تا افراد به مهارت‌های لازم برای رویارویی با موقعیت‌های دشوار زندگی مجهز شوند. احترام به دیگران، درک مفهومی و عملی رقابت سالم، دستیابی به مهارت پذیرش شکست، انجام کار گروهی، همکاری و هم‌پاری با دیگران برای رسیدن به یک هدف مشترک، ایثار و فداکاری، تلاش جسمی و فکری، اهمیت راستی و صداقت، برخی از مفاهیمی هستند که در بازی‌های سنتی می‌توان یافت.

دیگر هیچ چیز مثل گذشته‌ها نیست. به هر خانه‌ای که سرک بکشید، پرشده از رایانه، رایانه کیفی (لپ‌تاپ)، رایانک (تبلت)، گوشی‌های هوشمند و ... خلاصه هر عضو خانواده گوشه‌ای چمباتمه زده است و با یک «دست‌آزاد» (هندز فری) در گوشش در دنیای خود سیر می‌کند. آن‌ها هم که اهل این دسته از فناوری‌ها نیستند، گوشه‌ای دیگر چمباتمه زده و به صفحه تلویزیون خیره شده‌اند که اخبار ببینند. یا در نهایت چند ساعتی از عمرشان را به بهانه پیش‌بینی سرنوشت یک ماجرا پای تلویزیون بگذرانند. این داستان روزانه بسیاری از تفریحات خانگی است که این روزها جای بازی‌های قدیمی‌تر را پر کرده‌اند و فرصت باهم‌بودن را از افراد یک خانواده گرفته‌اند.

بازی کردن بخشی از زندگی است

دوز، یک بازی بدون محدودیت سنی

این بازی در زبان فارسی به دوز مشهور است و در زبان ترکی به نام محلی «قوندوم کوشدوم» یا «سه راه دور» شناخته می‌شود. از نگاه کارشناسی، بازی دوز با هدف پرورش هوش، اندیشه و قدرت پیش‌بینی به وسیله دو نفر، بدون محدودیت سنی و با استفاده از سه مهره سفید، سه مهره سیاه، یک برگ مقوا و یک قلم اجرا می‌شود.

ابتدا شکل جدول بازی را با قلم روی برگ مقوایی، یا با گچ روی زمین می‌کشیم. هر دو بازیکن سه مهره مشابه با رنگ‌های متفاوت دارند. به قید قرعه یکی از آن‌ها با قراردادن یکی از مهره‌هایش در نقطه مرکزی مربع که بر تمام خط‌ها تسلط دارد، بازی را شروع می‌کند.

زیست‌شناسان، روان‌شناسان، جامعه‌شناسان و هنرمندان در مورد «بازی» نظرها، تعریف‌ها و برداشت‌های مختلفی دارند. زیست‌شناسان بر این باورند که علاقه انسان به بازی ریشه در کنجکاوای او نسبت به کشف و شناخت محیط اطراف دارد. روان‌شناسان نیاز انسان به بازی را نتیجه وجود انرژی مازادی می‌دانند که وی در خود نهفته دارد و جایی باید به مصرف برساند. در دیدگاه جامعه‌شناسی بازی وسیله‌ای برای تمرین زندگی اجتماعی تلقی شده است. در نهایت هنرمندان نیز بر این باورند که بازی هنری ناشی از فرهنگ، آداب و سنت‌های هر جامعه است. بنابراین بازی‌ها به طور عام دارای بار فرهنگی هستند که چه در عصر حاضر و چه در گذشته، با هدف پرکردن اوقات فراغت انسان طراحی شده‌اند. با شناخت بازی‌های بومی، قبیله‌ای، محلی و سنتی ایرانی

نفر دوم مهره‌ای را در یکی از گوشه‌ها که از لحاظ موقعیت مکانی در درجه دوم است، می‌گذارد و دوباره نفر اول در یکی دیگر از گوشه‌ها مهره‌ای قرار می‌دهد. این بازی به همین نحو ادامه می‌یابد، تا هر دو بازیکن سه مهره خود را در محل‌های تلاقی خط‌ها کاشته باشند. پس از آن، هر کدام در نوبت خود با جابه‌جا کردن همان مهره‌ها سعی می‌کند که هر سه مهره خود را در یک خط مستقیم ردیف کند.

در این بازی هر کدام از بازیکنان با تکمیل هر ردیف یک امتیاز می‌گیرد و در پایان، بازیکنی که تعداد امتیازاتش را به حدی که تعیین کرده‌اند برساند، برنده بازی می‌شود.

در شکل دیگری از این بازی، هر یک از دو بازیکن دوازده ریگ، نخود، لوبیا یا شیء کوچک برمی‌دارند، به طوری که رنگ وسیله بازی هر یک با دیگری متفاوت باشد. بعد روی زمین یا کاغذ سه مربع داخل هم می‌کشند و سه نوبت هر بار یک شیء خود را در نقطه‌های تقاطع خط‌ها می‌گذارند. بازیکنی که زودتر از دیگری بتواند، سه عدد از اشیای خود را در یک خط مستقیم قرار دهد، برنده است.

این بازی را در هر زمان و هر جایی می‌توان انجام داد و از آن لذت برد.

بازی‌های قدیمی را فراموش نکنیم

مهم‌ترین ویژگی بازی‌های قدیمی و البته بومی تقویت کار گروهی، ایجاد فضای شادی و نشاط، رفع مشکلات جسمی ناشی از فقر حرکتی و تخلیه روانی است. به طوری که به کمک بازی‌های محلی، بسیاری از مشکلات جسمی و روانی، از جمله مشکلات گفتاری، اختلال حواس، جمع‌گریزی، فقر حرکتی، چاقی و افسردگی قابل درمان است.

باید قبول کرد که امروزه با توجه به توسعه بازار بازی‌های رایانه‌ای و استقبال کودکان، نوجوانان و حتی بزرگسالان از این بازی‌ها، دیگر به بازی‌های سنتی که برگرفته از ریشه‌های فرهنگی ایران بوده‌اند، توجهی نمی‌شود. یکی از جالب‌ترین این بازی‌ها بازی دوز است. دوزبازی فرصتی برای جمع‌شدن اعضای خانواده در کنار یکدیگر است تا علاوه بر رقابتی دوستانه، فضای خانواده از خمودگی نجات یابد و شادی مهمان‌خانه‌ها شود. در این بازی بزرگ‌ترها می‌توانند در کنار جوان‌ها و حتی کودکان لحظه‌های خاطره‌انگیزی داشته باشند.

دوز خارجی‌ها چه شکلی است؟

نام این بازی در ادبیات انگلیسی «تیک-تاک-تو» است و در آن از علامت‌های X و O به جای مهره‌ها استفاده می‌شود. برای آغاز این بازی شما به یک قلم و کاغذ احتیاج دارید و دیگر خبری از نخود و لوبیا نیست. در یک صفحه جدولی با سه ردیف و سه ستون رسم می‌شود و هر یک از طرفین یکی از علامت‌های X یا O را انتخاب و تا انتهای بازی برای پرکردن خانه‌های جدول از آن استفاده می‌کند.

برای شروع بازی، یکی از طرفین به قید قرعه علامت X یا O را که قبلاً انتخاب کرده است، در یکی از خانه‌های جدول ۹ خانه‌ای قرار می‌دهد. نفر دوم علامت مربوط به خود را در خانه‌های دیگری که هنوز پر نشده‌اند می‌گذارد و پس از آن دوباره نوبت نفر اول خواهد بود. نقطه پایان بازی در هر مرحله جایی است که یکی از حریفان بتواند با علامتی که در ابتدای بازی انتخاب کرده است، یکی از ردیف‌های افقی، عمودی یا قطری را پر کند. در طول بازی هر یک از طرفین با قراردادن علامت خود در مقابل علامت‌های حریف نباید اجازه دهد که او یک خط عمودی، افقی یا قطری را با علامت‌های خود پر کند.

